РІК ЗАЛОЖЕНЯ 1893.
"СВОБОДА"
"LIBERTY"
виходить три рази на тиждень
вівторок, четвер і суботу,
видає
„УКРАЇНСЬКИЙ НАРОДНИЙ СОЮЗ"
83 GRAND ST., JERSEY CITY, N. J.
Всі листи, моні-ордери і чеки треба висилувати на адресу „SVOBODA".

СВОБОДА

ESTABLISHED 1893.
"SVOBODA"
("LIBERTY")
the Ukrainian Newspaper
published three times a week
Tuesday, Thursday and Saturday,
by Ukrainian National Association
at 83 GRAND ST., JERSEY CITY, N. J.
The best advertising medium.
Rates furnished on application.

Урядовий орган Українського Народного Союза -- "SVOBODA" -- Official organ of Ukrainian National Association.

РІК XXIV. ДЖЕРЗИ СІТИ, Н. ДЖ., субота 29-го цьвітня 1916. Ч. 52. VOL. XXIV. JERSEY CITY, N. J., Saturday, April 29, 1916. No. 52.

РЕВОЛЮЦІЯ ВИБУХЛА В ЦІЛІЙ ІРЛЯНДІЇ.

Анґлія проголосила в Ірляндії воєнний стан. -- Битва на улицях Дублина триває дальше.

Німці приготовили 1.300.000 війска до нового наступу у Франції.

НЕБЕЗПЕКА ВІЙНИ МІЖ ЗЛУЧ. ДЕРЖАВАМИ А НІМЕЧЧИНОЮ УСУНЕНА.

В АНҐЛІЇ:

АНҐЛІЯ ОГОЛОСИЛА В ДУБЛИНІ І В ПОЛУДНЕВІЙ ІРЛЯНДІЇ ВОЄННИЙ СТАН.

ЛОНДОН, 26. цьвітня. — Анґлійське правительство оголосило нині воєнний стан в Дублині і в полудневій Ірляндії.

Урядові відомости про дальші події в Ірляндії є дуже скупі.

Заведенє воєнного стану в Ірляндії сьвідчить, що положенє в Ірляндії є надальше грізне.

ВОЄННИЙ СТАН РОЗШИРЕНО НА ЦІЛУ ІРЛЯНДІЮ.

ЛОНДОН, 27. цьвітня. — Нині проголошено в цілій Ірляндії воєнний стан.

Президент кабінету Есквіт заявив в парляменті, що повстанці держать у своїх руках значну часть міста Дублина та що битва на улицях міста без перестанку триває дальше.

Президент представив положенє в Ірляндії яко незвичайно грізне. Повстанє розширило ся по цілій Ірляндії, а передівсім в захіних повітах.

Нині проголошено урядово королівський декрет, на підставі котрого заведено воєнний стан в цілій Ірляндії. Всі права, які мала Ірляндія, зістали завішені.

АНҐЛІЙЦІ СТРАТИЛИ ДОТЕПЕР 42 В УБИТИХ І 46 РАНЕНИХ.

ЛОНДОН, 26. цьвітня. — Телеґрама до часописи „Дейли Нюс" подає вість, що Анґлійці стратили дотепер в битві на улицях Дублина 42 жовнірів в убитих і 46 ранених.

10.000 РЕВОЛЮЦІОНЕРІВ В САМІМ ДУБЛИНІ.

НЮ ЙОРК, 26. цьвітня. — Приватні вісти, які наспіли до Злучених Держав з Ірляндії, доносять, що в самім Дублині число революціонерів виносить понад 10.000 людий. Революція поширяєть ся також і по всіх инших містах Ірляндії.

ДУБЛИН ОСЕРЕДКОМ РЕВОЛЮЦІЇ.

ЛОНДОН, 27. цьвітня. — Ціла Ірляндія стоїть в огни революції. Показуєть ся, що правительство є безсильне.

Осередком революції є столиця Ірляндії Дублин, де находять ся осідки всіх ірляндських революційних организацій. Місто виглядає тепер як великий воєнний табор.

Почтовий будинок і головні улиці міста находять ся в руках повстанців. Їх число стало збільшаєть ся.

Телеґрафічне і телефонічне полученє між Анґлією й Ірляндією зовсім перерване.

ГАРМАТИ АНҐЛІЙСЬКИХ КОРАБЛІВ ЗВЕРНЕНІ НА МІСТО ДУБЛИН.

ЛОНДОН, 27. цьвітня. — В пристани Дублина анґлійські кораблї звернули свої гармати на місто. Коли війскам не удасть ся придусити в місті повстанє, розпічнеть ся бомбардованє міста.

В палаті лордів подано нині урядово до відома, що повстанці є добре зоружені і розпоряджають машиновими крісами, які уставили на дахах і ріжних важнійших місцях.

ЗНАЧНІ ВІЙСКА АНҐЛІЙСЬКІ В ДОРОЗІ ДО ІРЛЯНДІЇ.

ЛОНДОН, 27. цьвітня. — Сильні війска анґлійські, які були вже призначені на поле битви до Франції, находять ся тепер в дорозі до Ірляндії. Ґенерал Максвел, бувший командант анґлійської армії в Єгипті, іменований начальним комендантом війск, призначених до здавленя повстаня в Ірляндії.

СЕР РОДЖЕР КЕЙЗМЕНТ В ТОВРІ.

ЛОНДОН, 27. цьвітня. — Сер Роджера Кейзмента переведено до Товру, в котрій то вязниці перебував послідні хвилї Ганс Лоди, засуджений на смерть за шпіонажу в користь Німеччини.

Кружить поголоска, що сер Роджер Кейзмент буде небаром засуджений на смерть за зраду держави. Кара смерти буде переведена через повішенє або відрубанє голови.

Ходить друга знова чутка, що деякі політики домагають ся від правительства, щоби оно відложило справу процесу і засуду Кейзмента, уважаючи переведенє кари смерти під сю пору яко незвичайно шкідливе.

ЯКІ НАСЛІДКИ МОЖЕ МАТИ ДЛЯ АНҐЛІЇ РЕВОЛЮЦІЯ В ІРЛЯНДІЇ.

СИРАКЮЗ, Н. Й. — Бувший майор міста Джеймс Мес Ґайр, президент товариства „Сини Ірляндської Свободи" заявив, що анґлійське правительство не схоче робити з сер Роджера Кейзмента мученика, бо з його крови повстало би насїнє для нової революції.

„Роджер Кейзмент" — сказав він. — „займе приналежне місце в історії. Сьвіт любить спомини про неустрашимих борців, без огляду на те, чи їм пощастило ся, чи нї.

„Революція буде страшним ударом для Анґлії. Передівсім сьвіт довідаєть ся, що неправдиве є тверджене анґлійського правительства, що воно має за собою цілу Ірляндію. В Ірляндії нема місцевости, де би, як не отверто, то бодай потайно не панував революційний огонь.

„Навіть тоді, коли би революція показала ся передчасною, вона буде мати для Анґлії дуже шкідні наслідки.

„Перше: Анґлія буде приневолена полишити в Ірляндії найменьше 300.000 війска. Треба памятати, що члени, які належать до революційного товариства „Сін Фейнс" (ми самі), се молоді люди і найсильнїйші в цілій Ірляндії. Одного разу бачив я їх в числї 12.000 в поході; я нїколи не бачив фізично лїпше розвинених людий.

„Друге: Коли Анґлія буде приневолена велику часть своїх війск полишити для удержаня порядку у себе, Німеччина найдеть ся в дуже кориснім положеню.

„Трете: Анґлія буде приневолена також і відповідне число своїх воєнних кораблів полишити для охорони побережа Ірляндії зі страху, щоби Німці не висадили оружя і офіцирів.

„Четверте: Революція в нутрі Анґлії в протиставленю до великої солідарности німецьких краів, буде мати незвичайно великий вплив на дальше становище невтральних держав.

„З ріжних сторін приходять до Лондону вісти, щоби правительство взяло ся енерґічно до здавленя революції. Понад 125.000 жовнірів і 16.000 поліції стереже тепер Ірляндії, замісць пійти на поле битви.

„Вість, що не лише в Дублині, але і в цілій полудневій Ірляндії заведено воєнний стан, вказує на те, що повстанє прибрало широкі розміри.

АНҐЛІЙСЬКЕ ПРАВИТЕЛЬСТВО ХОТІЛО ЗВЕСТИ ПОВСТАНЄ В ІРЛЯНДІЇ НА НІМЕЦЬКУ ІНТРИҐУ.

НЮ ЙОРК, 27. цьвітня. — Анґлія дуже добре зрозуміла, що повстанє в Ірляндії буде доказом облуди анґлійського правительства, яке перед сьвітом хоче уходити за освободителя поневолених народів.

Коли до Лондону наспіли перші вісти про повстанє в Ірляндії, анґлійські політики домагали ся сейчас від міністра для заграничних справ сер Ґрея, щоби поробив як найскорше потрібні заходи в союзних і невтральних державах, щоби іменно цілу революцію в Ірляндії представити яко інтриґу німецького правительства. Сер Ґрей приобіцяв все те як найскорше виконати.

Анґлійські політики однак перечислили ся. Вони на підставі урядових звітів президента кабінету Есквіта думали, що з арештованєм сер Роджера Кейзмента революція в Ірляндії покінчена. І тому старали ся представити його яко німецького наємника.

Сьвіт пізнав тепер облуду Анґлійців. Ціла Ірляндія вхопила за оружє проти свого відвічного ворога. Сини Ірляндії вибрали для себе радше смерть в обороні своєї вітчини, ніж смерть на поли битви у Франції, де мали бороти ся за інтереси своїх власних гнобителів.

АНҐЛІЯ ПРИНЕВОЛЕНА ЗАВЕСТИ ЗАГАЛЬНУ ВІЙСКОВУ СЛУЖБУ.

ЛОНДОН, 26. цьвітня. — Впровадженє загальної військової служби в Анґлії показало ся під теперішну пору конечностию. Помимо того, що вісти про наради на вчерашнім тайнім засіданю є дуже скупі, є певною річию, що на нім в засаді принято закон про загальну військову службу.

Президент кабінету Есквіт заявив, що лише в тім однім случаю можна би відложити введенє в житє сего закона, коли би протягом найблизших чотирох недїль зголосило ся 200.000 добровольців, а відтак що тижня аж до кінця війни зголошувало би ся по 15.000. Се виглядає однак на неправдоподібне, бо побір рекрутів в остатних часах зовсім недописав.

ЕСКВІТ І КІЧЕНЕР ВЕДУТЬ ПЕРЕГОВОРИ З ПРОВІДНИКАМИ РОБІТНИКІВ.

ЛОНДОН, 26. цьвітня. — Нині президент кабінету Есквіт і міністер війни Кіченер ведуть переговори з провідниками робітників. Вислїд переговорів поки що незвісний. В переговорах брали участь: провідник соціялістів, Рамзей МекДонелд і В. Джовет, президент Независимої Робітничої Партії.

Як відомо, анґлійські робітники ухвалили на своїй конвенції в Нюкесл резолюції з протестом проти загальної служби військової і поставили до анґлійського правительства домаганя, щоби воно розпочало мирові переговори.

АНҐЛІЙЦІ СТРАТИЛИ ДОТЕПЕР ВЖЕ ПОВЕРХ 25.000 ОФІЦИРІВ.

ЛОНДОН, 23. цьвітня. — Страти Анґлійців в офіцирах у дотеперішній війні числять разом 25.033. В тім числї є 7.792 убитих, 15.438 ранених і 1.803 пропавших.

В послїднім місяци анґлійські війска стратили 1.106 офіцирів. З того числа припадає на убитих 372, на тяжко ранених 690, на взятих в неволю 44.

Найтяжші втрати в місяци марті мали Анґлійці в Мезопотамії (в Азії).

Великі страти в офіцирах потерпів відділ лїтаків: 9 убитих, 14 тяжко ранених і 13 пропавших.

Між офіцирами, які зґинули в місяци марті, находить ся один полковник і 11 підполковників. Двох ґенералів, комендантів бриґад і двох ґенерал-майорів зістало ранених.

У ФРАНЦІЇ І БЕЛЬҐІЇ:

ПОДВІЙНИЙ НАСТУП НІМЕЦЬКИХ ВІЙСК У ФРАНЦІЇ. — 1,300.000 НОВОГО ВІЙСКА ПРИЗНАЧЕНО ДО СЕГО НАСТУПУ.

ЛОНДОН, 27. цьвітня. — Великий новий наступ готовлять Німці у Франції і Фляндрії. Протягом послідної доби перевели німецькі війска 20 нападів в ріжних місцях боєвої лінії.

Найсильнїйші напади Німців були коло Вердену і коло Іпру.

Вісти з терену війни у Франції доносять, що Німці нагромадили в останних часах великі сили війска, щоби перевести несподівано рішаючий наступ. І так на підставі звітів летунів стверджено, що Німці нагромадили за боєвою лінією коло Іпру (у Фляндрії) 800.000 нового війска, а коло Вердену 500.000.

НІМЕЦЬКІ ТЯЖКІ ГАРМАТИ БОМБАРДУЮТЬ ГОРБ „Ч. 304".

БЕРЛІН, 27. цьвітня. — Урядовий звіт німецького ґенерального штабу подає отсі вісти:

„На лївім березї ріки Мези тяжкі німецькі гармати бомбардують француські становища на горбку „ч. 304".

„В Альзациї німецькі війска в трох місцях переломили боєву лінію. 130 полонених і 2 машинові кріси опинили ся в руках наших війск".

ЗЛУЧЕНІ ДЕРЖАВИ І МЕКСИКО:

КОМАНДАНТИ АМЕРИКАНСЬКИХ І МЕКСИКАНСЬКИХ ВІЙСК НА НАРАДІ В ХУАРЕЦ.

ВАШІНҐТОН, 28. цьвітня. — Нині розпічнуть ся наради в місті Хуарец (Мексико), в яких візьмуть участь: зі сторони Злучених Держав ґенерал Скат, шеф ґенерального штабу, і ґенерал Фонстон, головний командант американських війск на погранич Мексика, а зі сторони Мексика ґенерал Обреґон і кілька визначнійших мексиканських ґенералів.

Останні вісти, які надійшли з Мексика, доносять, що між Каранцою а Обреґоном зайшли непорозуміня. І тому сумнїваються ся, чи евентуальні приреченя, які зробить Обреґон, будуть обовязуючими для Каранци. Деякі передсказують небаром оружну розправу між Каранцою а Обреґоном.

ЗЛУЧЕНІ ДЕРЖАВИ І НІМЕЧЧИНА:

„НЕБЕЗПЕКА ВІЙНИ З НІМЕЧЧИНОЮ УСУНЕНА.

ВАШІНҐТОН, 27. цьвітня. — Останні вісти, які наспіли з Берліна, вказують на те, що небезпеку війни між Злученими Державами а Німеччиною можна вже тепер уважати за виключену.

Американський посол в Берлїні був на послуханю в головній кватирі у німецького цісаря, на якім вияснив близше становище американського правительства в деяких спірних справах, наведених в послїдній ноті.

В перших днях слїдуючого тижня можна надіяти ся урядової відповіди Німеччини на ноту Злучених Держав.

ЗЛУЧЕНІ ДЕРЖАВИ УСТУПАЮТЬ ПЕРЕД ЖАДАНЯМИ ЯПОНІЇ.

ВАШІНҐТОН, 27. цьвітня. — Іміґраційний комітет в сенаті згодив ся поробити деякі зміни, щоби вдоволити домаганя японського правительства щодо постанов, які містять ся в іміґраційнім білю Бурнета.

ПОЧТА ЗІ СТАРОГО КРАЮ.

„Риндам" прибуде до Ню Йорку в понеділок (1. мая).

„Нордам" прибуде до Ню Йорку в пятницю (5. мая).

ПОЧТА ДО СТАРОГО КРАЮ.

„Танафйорд" відіде з Ню Йорку в суботу (29. цьвітня).

НАШІ НЕДОМАГАНЯ.

X.

„Америка для Американців".

Є на широкім океані ріка. Довкола неї море і море, а мимо сього сю ріку видно. Голим оком мож доглянути, як вода в ній пливе нестримно вперед. Починає ся вона в Мексиканськім заливі і йде на північ аж до Ледового моря. Сю ріку називають струєю Гольфа і вона має велике значінє для Европи, бо злагоджує зимно.

Є в Америці море людий і народів. Між сто мілїонами населеня Злучених Держав є понад пів мілїона Українців. Розсипані вони по цілій Америці то одинцем то громадами. Всї вони є люди між людьми. І тих Українців називають, так як і всїх в тім краю, — „Американцями". І хоч вони „Американці", то все таки є в них деякі черти, що дадуть ся пізнати серед американського моря-океану. Сї черти — се мова, релїгія, звичаї і національна традиція.

Ми „Американці", бо жиємо в Америці. А дехто в тім американїзмі доходить до сього, що хибно толкує собі клич: „Америка для Американців". Каже, що се засада президента Монро, поставлена в його промові перед конґресом 2. грудня 1823 року. В дійсности Монро заявив тоді, що ніяка европейська держава не може уважати Америки за предмет будучої кольонізації. Дехто одначе хоче розуміти сей клич так, що Американці мають жити лише для Америки, а більше цілий сьвіт їх не обходить. Навіть деякі наші люди розуміють в той спосіб „доктрину" Монро.

Тут випадає застановити ся, хто то є ті „Американці". Ми, Українці, розуміємо звичайно під словом „Американець" — Анґлїйця. Причина сього лежить в тім, що наша іміґрація є дуже молода і ми тут застали вже давних поселенців: Анґлїйців, Айришів, Німців, Жидів і инших. В дійсности однак „Американець" — се кождий горожанин Америки, без огляду на се, відки він походить. І тому Українці, горожани Злучених Держав, є такісамі „Американці" як Анґлїйці, Айриші, Німці і т. д. А коли Українці є горожанами, то вони мають такісамі права і обовязки як кожда инша народність в Америці. Вони мусять уважати Америку за свою державу, повинувати ся її законам, узнавати американський зьвіздистий прапор за прапор своєї держави, платити податки і т. д.

Але побіч обовязків мають Українці, американські горожани, і права. Вони можуть брати участь у виборах, поправляти закони через своїх вибраних послів, стреміти до реформи публичних державних інституций, критикувати поведенє властий і домагати ся такого державного устрою, який би їм давав „житє, свободу і щастє", як се сказано в заяві независимости Америки з дня 4. липня 1776 року. Домагаючи ся сього, вони сповняють навіть свій горожанський обовязок, бо дбають о такий державний устрій, який робить їх державу доброю і вони можуть хвалити ся приналежностию до сеї держави перед цілим сьвітом.

Однак Українці, американські горожани, не сьмиють забувати, що вони — Українці. Коли вони належать до українського народа, то вони почувають ся також до єдности з Українцями в Росії, Австрії і на Уґорщині. І тому їм не слїд казати: „Я Американець і мене ніщо не обходить. Я з Українцями в старім краю не маю нїчого спільного". Бо коли ми, Українці в Америці, станемо на такім становищи, то таксамо Українці в Росії могли би сказати: „Ми Росіяни", — а Українці в Австрії сказали би: „Ми Австрійці". А тамті Українці, в старім краю, так не кажуть; противно, вони твердять: „Ми російські Українці", або „Ми австрійські Українці" — але всї є Українці. І спільно помагають собі, о скільки можуть. Книжки видавані в Києві йдуть до Львова і Черновець, а книжки видавані у Львові і в Черновцях йдуть до Києва. Російські Українці підпомагали українські товариства в Австрії, а австрійські Українці складали на памятник Шевченка в Києві. Так і американські Українці повинні все тямити на сю єдність усїх Українців на цілім сьвіті і доложити зі своєї сторони праці і гроша для загальної української справи, особливо під теперішну пору.

Українці в Америці повинні однак тямити, що вони мають обовязок тут, в сім новім краю, використати свободу, запоручену конституцією і розвивати національне українське житє. Тому, що ми є окружені морем инших народів, нам грозить тутки винародовленє. Ся небезпека є тимбільша, що керму в управі держави і в публичнім житю мають Американці — Анґлїйці. Цїле законодавство спочиває в їх руках; вони витворили з Америки другу анґлїйську державу. Анґлїйщенє іміґрантів іде поволи, але з зелїзною витривалостию. До сього служить і церков і школа і уряди і часописи і инші средства. Загально звісна річ, що ніодна держава в сьвіті не видає на школи тільки гроша, що Америка. І ся школа дива робить з неанґлїйських дітий. Але ми, доки можемо, мусимо плекати українську національну ідею в нашім народі. Ми є сьвідомі сього, що держава не дасть нам українських шкіл і за сим ми навіть не можемо побивати ся, бо не маємо на се відповідної сили. Зате закон дозволяє нам власними силами, власним грошем удержувати свої школи, свої ґазети, свої товариства, свої інституції. І те, що нам закон дозволяє, ми мусимо використати. Не треба нам добровільно зрікати ся наших прав, але розвивати в границях закона нашу національну силу, яка принесла би користь загально народній українській справі. В тім згляді нам вільно шукати таких союзників, котрі попирають наші домаганя, без огляду на те, чи се приємно американському Москалеви, Полякови, чи навіть Анґлїйцеви. Ми не маємо бути трусами і бояти ся чужої поліції, але ясно і **розумно** ставити нашу національну справу. Трусливість і нерозум можуть нам пошкодити.

В американській політиці ми, Українці-горожани, повинні стреміти до упорядкованя публичного житя, на взір деяких добре з'орґанізованих европейських держав. Виходячи з того становища, що Українці в Америці є робітники, мусимо йти з такими ґрупами чи партіями, які попирають домаганя робітництва. А в інтересї робітників є, щоби держава переняла на себе великі підприємства, як: копальнї, зелїзниці і т. п. Тоді держава може уреґулювати також і відповідну робітничу платню, бо держава не потребує визискувати робітника і на нїм без потреби заробляти. В інтересї робітників лежить забезпеченє їх на випадок хороби, калїцтва, неспосібности до праці, та на старість. Такі обезпеченя є вже переведені в деяких европейських державах і такі обезпеченя повинна перевести Америка.

Лишає ся нам ще обговорити справу українських зарібкових іміґрантів, які хвилево, в цїлях зарібку перебувають в Америці. Таких людий боронить також державний закон і вони мають тут такі права, які мають горожани Америки в тих державах, з котрих походять наші іміґранти. Значить: Українець з Австрії має в Америці такі права, які має американський горожанин в Австрії. А тепер культура вже до сього дійшла, що чоловіка має кожда держава трактувати по людськи. Отже Українці, не-горожани Америки, мають тут повні людські права, які їм ґарантує коституція, а ті права такі: „житє, свобода і стремлїнє до щастя". Можуть отже українські іміґранти розвивати тут свою національну думку, національне українське житє, орґанізувати ся в товариства, коротко: можуть брати участь у всїм українськім житю Українців-горожан. Яко робітникам вільно їм страйкувати, домагати ся підвисшеня платнї і т. п., бо на се дозволяє їм американська конституція.

Але Америку повинні використати українські іміґранти і для себе. Коли вони дають тут свою працю і на їх праці роблять бізнес і збивають свій капітал американські мілїонери, а з тим до певної міри має користь і держава, то українські іміґранти повинні користати з публичних американських інституцій, а то: бібліотек, шкіл, вечірних курсів, і т. п. Кромі сього повинні придивляти ся американському демократичному устроєви, культурним змаганям і сї добрі сторони американського житя присвоїти собі. Коли вони вернуть до рідного краю, повинні там розвинути працю і аґітацію за „американськими" правами, а то за: „житєм, свободою і стремлїнєм до щастя" і рідного краю і свого народа.

ПРИ ВСЯКИХ НАГОДАХ: НА ВІЧАХ, НА ЗБОРАХ, ПРИ РОБОТІ, НА ЗАБАВАХ, НА ВЕСІЛЯХ, ХРЕСТИНАХ І Т. Д. ПАМЯТАЙМО ПРО ЖЕРТВИ ТЕПЕРІШНОЇ ВІЙНИ У НАШІМ РІДНІМ КРАЮ ТА ЗБИРАЙМО ЯК НАЙБІЛЬШЕ ЖЕРТВ НА ТУ СЬВЯТУ ЦІЛЬ НАРОДНУ.

СПРАВА ВІДБУДОВАНЯ ПОЛЬЩІ — І УКРАЇНА.

В останнім часї дуже богато говорить ся і пишеть ся про відбудованє польської держави, далеко більше ніж се було в початках теперішної війни.

Причиною того є се, що всї польські землї, на яких є около 20 мілїонів населеня, мають тепер у своїх руках середноевропейські держави, Німеччина й Австро-Угорщина.

Обі вони від часу до часу роблять деякі обіцянки Полякам про будучий устрій їх земель. Але ті обіцянки покищо ще неясні і близше неозначені. Се зрозуміла річ, бо в тій справі будуть мати голос (оскільки теперішний стан на воєнних полях основно не змінить ся) не лише обі держави, які здобули польські землї від Росії, але також і Поляки, а може і їх сусіди.

На основі тих обіцянок і на основі вістий з урядових кругів польські, німецькі й инші часописи вже тепер пишуть про ріжні пляни щодо будучого устрою польських земель.

Між иншими є такі пляни:

1) Всї польські землї будуть творити самоуправний край під зверхництвом Німеччини;

2) всї польські землї будуть під зверхництвом Австрії яко самоуправний край;

3) польські землї будуть розділені між Німеччину й Австрію;

4) з польських земель буде утворена самостійна польська держава, яка буде королївством, а королем буде член німецького або австрійського пануючого дому;

5) буде утворена самостійна **польська держава** не лише з польських земель, але також **з усїх українських земель, які останут по війні поза межами Росії, і з литовських.**

* * *

Сей останний плян (5-та точка) найбільше подобає ся Полякам.

Причини до сього є такі:

а) Се було би майже повне відбудованє старої, нещасної памяти, історичної Польщі;

б) українські землї лїпші і богатші від польських і меньше-більше половина їх є в руках польських дідичів;

в) на Литві також верховодить польська шляхта а в додатку і духовенство і її Поляки призначили на спольщенє;

г) через українські землї Поляки могли би дістати ся до моря (до Чорного моря), а без них були би позбавлені моря, бо Німці на півночи їм моря (Балтійського) не відступлять.

Така польсько-українсько-литовська держава була би на руку також і Німеччинї та Австрії, як би вона була **проти-російська**, а се тому, бо ті дві осередні держави могли би ужити її против Росії на случай війни. Ціла штука тільки в тім, аби вона була противросійська і слухала Австрії та Німеччини. Се штука не мала і згори годі щонебудь певного будувати на непевній будучности.

* * *

Але Українці і Литовці одну певну річ бачать в тім останнім плянї, **а саме: польську неволю.** І тому вони не можуть заявити ся за такою польською державою і не лише що не заявляють ся за нею, але й рішучо протестують проти таких плянів.

Недавно дві ґазети в Швайцарії: литовська в анґлїйській мові **„Pro Lithuania"** й українська у французькій мові „L'Ukraine" оголосили **протест проти влученя литовських і українських земель до будучої Польщі.**

Про сю справу пишуть богато також Українці в Австрії і Німеччині, рішучо протестуючи проти відбудованя старої, нещасної памяти, польської держави, та доказуючи шкідливість і небезпечність такої держави для осередних держав.

Українців не потрібно богато переконувати, що така нова Польща, де були би також і українські та литовські землї, була би дійсно лише відгріванєм старого блуду і нещастя. Для нас ясна справа, що історична Польща тому вмерла, що се була історична похибка, якої більше не слїд повторити. Ми знаємо також, що відносини в Польщі і відносини її до України і Литви майже в нїчім не змінили ся. Польща як була шляхотсько-єзуїтсько-урядничою так і є доси, і як давно несла вона се своє панованє і на Україну та Литву, так і далї носить тай хотїла би ще нести в безконечність і то щораз сильнїйше, поки не запанувала би на чужих землях неподільно.

Ми знаємо, що як Поляки в 1569. роцї заключили Люблинську унію на те, щоби могли загарбувати наші і литовські землї, так і тепер будували би, нову Польщу з Українцями і Литовцями в тійсамій цїли.

І тому анї Українцї анї Литовцї не можуть спокійно і добровільно приймити такого нового плоду. Їх обовязком є ужити всїх своїх сил, аби такий плян розбити.

Се — як доси справи стоять — найбільше буде залежати від осередних держав, Австрії і Німеччини. Аби вони сього не зробили, треба їх переконати, що се не є в їх інтересї, але навіть проти їх інтересу.

А се можна їм виказати на основі історії і подій власне з теперішної війни, які показують, що **Польща не тягне до Австрії і Німеччини але до Росії.**

Розбити Росію можна найуспішнїйше через відірванє України від неї, але Польща до того не дасть ся ужити, бо тут власне сходять ся польсько-російські цїли. **Як польська так і російська політика все стреміла і стремить до нищеня українського народа і коли прийде українська справа, то ті два наші вороги все злучать ся, як лучили ся в давній минувшині і в теперішній війнї.**

Деякі українські голоси в старім краю підносять гадку, що взагалї небезпечно для осередних держав творити польську державу, а найлїпше таки польські землї між Австрію і Німеччину розділити.

Ми того клича не підносимо, бо не противимо ся Польщі на землях польських, але висказуємо тільки свій погляд, який попирають події з історії і з сучасної війни, **що на Польщу яко силу проти Росії годі числити.**

В кождім разї — повторюємо ще раз — як справи не зложать ся — український загал і в старім краю і тутки повинен слїдити за подіями і пильнувати та боронити справи свого народу.

Се його обовязок, який він повинен і мусить сповнити, хоч би навіть був певний, що його заходи не будуть мати жадного успіху.

НА ЧАТАХ.

Я на чатах в вечір стою
І гордий я сам собою,
Що об грудь мою сталеву
Крушу силу металеву.

Я на чатах в вечір стою
Непривітною порою
І тїшу ся: Моя-ж сила
Ворога в бігу спинила.

Ворога в бігу спинила
І на голову побила.
Зза Карпат в Поділє гнала,
Щоби слава не пропала.

Щоби слава не пропала,
Щоб вона нам волю дала,
І на славній Українї
Зацвите цьвіт на руїнї.

Я на чатах в вечір стою
І гордий я сам собою,
Що учасником я діла,
Щоби воля нам наспіла.

Лу. Лу., У. С. С.

ПОЛІТИЧНЕ ЗНАЧІНЄ УКРАЇНИ.

(З німецьких голосів про українську справу).

Скромність української пропаґанди.

Видасть ся менї, що під одним оглядом виказує українська пропаґанда недостачу. Бо коли змаганя того рода показують загалом зрозумілий нахил можливо найсильнїйше манїфестувати ся, не вдоволяють ся Українці тим, аби держати ся фактичного стану (о скільки такі фактичні стани можна докладно вхопити), але вони зменьшують не тільки загальне значінє своєї справи, а навіть нарід і область своєї національної більшости в Росії майже всюди, де в їх писанях подають ся цифрові підстави.

Уже найпростїйша провірка на основі між иншим мапи простору української більшости, доданої до першого зошита сеї часописи, показує, що сей обшир виносить досить докладно мілїон квадратових кільометрів, коли в українській пропаґандї, яка послугуєть ся сею мапою, подасть ся тільки 850.000 або 750.000, а часом навіть тільки пів мілїона квадратових кільометрів.

Щодо населеня подасть ся так само по найбільшій части цифра 30 мілїонів, яка відповідає числу Українців в російській области української більшости, а не береть ся під увагу тих меньшостий, які живуть між тою людностю й які підвисшують загальне число людности области на найменьше 40 мілїонів.

При тім повинні-б Українці властиво мати нахил переборщувати свої цифри, як постійно бачать се з боку своїх обох противників, Москалїв і Поляків. У Росії не можна в найвисшім ступни спустити ся на ніякий спис населеня щодо національностий, бо є загальний намір гнїтити по можности не тільки самі чужі народи, але й їх цифри. Де тільки можливо, дораховують ся меньшости до російської національности, зокрема, де ходить про членів російської церкви. Як серед якоїсь національности є кілька релїгійних ґруп, признасть ся даній національности тільки головну ґрупу, а инші меньші рубрики дораховуєть ся і т. д.

Тому російським списам людности, де входять у рахубу національности, можна лишень о стільки дати віру, що се, що призначено з російського боку чужій національности, представляє найменьше незаперечене число, а фактичні цифри більше або меньше значно висші.

Поляки довели представлюванє їх справи в своїй пропаґандї до особливого мистецтва. Вони жадають для себе того, що їм кождий признасть яко оправдане, — областий польських більшостий включно з меньшостями, які там живуть. Але далї вони жадають також областий, в яких переважає велика польська посілість. Далї тих, в яких Поляки иншим способом (хай буде що тільки на їх власний погляд) представляють сю верству, що має провід під господарським або політичним оглядом. Вкінци областий колишнього королївства Польщі в цілім його обширі.

Притім навіть не снить ся їм признати меньшостям, які живуть серед них, сю найвисшу міру вольностий, якої вони скрізь самі чейже жадали би для себе, де вони живуть яко меньшости й де вони, не зважаючи на свою меньшість, будують згаданим у горі способом право пованя.

Зокрема поучаючим є відношенє Поляків до Українців у Галичинї. А саме в Галичинї живе в круглих цифрах 3¾ мілїонів Українців, 3¼ мілїонів Поляків, 1 мілїон Жидів, понад 200.000 Німців — усього разом, включаючи меньші ґрупи, кругло 8¼ мілїонів мешканців. Одначе не зважаючи на се, що творять незаперечену меньшість у відношеню до числа населеня, кладуть Поляки як найвиразнїйше натиск не тільки на „цїлий коронний край Галичину" яко їх політичну домену, але виразно говорять також ще про неподільність Галичини під політичним оглядом, аби їм не відмовити припадково східної Галичини, що в великій перевазї заселена Українцями.

Супроти таких думок не було-б нїчого дивного, як би Українці на основі їх фактичної більшости жадали для себе „неподільної Галичини" (отже включаючи західно-галицьку область з її польською більшостю населеня), хай буде хоч би на те тільки, щоб мати в руках сильний арґумент проти польських посягань.

Питанє політичного значіня Поляків у Галичинї звязане як найтїснїйше з історичним розвитком і щойно від останних лїт є можність наслідком нового виборчого права звести польські домаганя до оправданої міри при помочи картки голосованя. Притім грати-муть також ролю меньші ґрупи Жидів і Німців і то по всякій правдоподібности в користь Українців, котрі під господарським і культурним оглядом покажуть більшу схильність до німецькости, ніж сього можна сподївати ся від Поляків.

З усїх тих оглядів ясним стає знову надзвичайне значінє українського питаня — і то не тільки в Галичинї, але й у десять разів більшій російсько-українській области — для німецької політики, господарства й культури.

Отже по всїм, що тут сказано, нема жадного сумнїву, що в Европі представляє Україна найбільший предмет, на якім залежить в сїй війнї та з сього погляду виплатив ся-б труд звернути значно більшу увагу на сей край, на його мешканців і їх змаганя, ніж се було доси.

„Osteurop. Rundschau" (ч. 3).

Д. Тріч.

ГАРНИЙ ПОЧИН.

Львівське „Дїло" пише:

Гарний почин в справі збираня жертв на фонд інвалїдів Укр. Січ. Стрільців дав самбірський деканат, видаючи до парохій свого округа обіжник такого змісту:

Коли герої-борці всїх цісарських військ яко інвалїди вернуть до своїх гнїзд, заходом і жертвами пануючих, держави і щедрих жертводавців-добродіїв знайдуть вони бодай найконечнїйшу опіку і охорону свого істнованя; лише наші герої інвалїди Українські Січові Стрільці не будуть мати захисту для осолоди своїх сліз. Для всїх цісарських полків є „Доми інвалїдів", а для наших інвалїдів Українських Січових Стрільців ми Українці маємо обовязок здвигнути „Дім Інвалїдів Українських Січових Стрільців". Нехай буде він захистом для знемощілих найлїпших синів Неньки-України!

Ми нарід бідний, однак щирого серця і жертволюбивий. Не маємо богачів-маґнатів, але маємо добрий та сердечний хлїборобський нарід. Він зрозуміє свій обовязок, який на нїм лежить з вдяки за оборону наших сьвятощів.

З покликом на ухвалу Веч. Отців на деканальнім соборчику з дня 7. марта 1916 поручаю Вашій Всечесности і сердечно по братерськи прошу в Хрестопоклонну недїлю по Богослуженю при украшенім в сїй цїли тетраподі і по заповіженю попередної недїлї з відповідним словом торжественно відслужити парастас за полягших борців Українських Січових Стрільців і при сїй нагоді заняти ся збіркою на фонд інвалїдів Українських Січових Стрільців. Числячи на нашу національну солїдарність, прошу Вашої Всечесности не відказати своєї помочи в сїм патріотичнім ділї. В дочерних церквах на ту цїль прошу відправити парастас в найблизшу недїлю.

Від гр.-кат. уряду деканального самбірського.
Самбір, дня 10. марта 1916.

Гарним почином назвали ми се зарядженє самбірського деканату. Збиранє жертв при помочи церкви, се найлїпший і найпевнїйший спосіб збираня жертв серед ширших мас. Коли ж збирає ся жертви на таку цїль як фонд інвалїдів Укр. Січ. Стрільців, то церква своїм співдїланєм у сїй справі сповняє одну з своїх суспільних місий.

Яким успіхом може повеличати ся та місія, показує простий рахунок. Є в нас в українській части Галичини коло 3.000 наших церков. Коли-б у кождій церкві зібрано тільки скромну суму 30—40 кор., то се дало би поважний фонд 100,000 корон.

Не сумнїваємо ся, що примір самбірського деканату знайде загальне наслїдуванє.

"SVOBODA" (LIBERTY)
the Ukrainian newspaper
published three times a week: Tuesday, Thursday and Saturday by Ukrainian National Association at 83 Grand Street, Jersey City, N. J.

Established 1893.

JOSEPH STETKEWICZ, editor
83 Grand Street, Jersey City, N. J.

ANDREW SAWKA, manager
83 Grand Street, Jersey City, N. J.

Entered as second-class matter March 30, 1911, at the Post Office at Jersey City, N. J., under the Act of March 3, 1879.

SUBSCRIPTION:	ПЕРЕДПЛАТА:
In United States:	В Злучених Державах:
$2.00 per year	на рік $2.00
$1.00 per 6 months	на пів року $1.00
0.75 per 3 months	на 3 місяці 0.75
In Jersey City, Canada and other foreign Countries:	В місті Jersey City, до Канади і других країв:
$3.00 per year	на рік $3.00
$1.50 per 6 months	на пів року $1.50
$1.00 per 3 months	на 3 місяці $1.00
Single copy 3 cents.	Поодиноке число 3 центи.

За кожду зміну адреси платить ся 5 центів.

Адреса: SVOBODA
83 Grand Street, Jersey City, N. J.

Всї моні-ордери і чеки треба виписувати на адресу „Svoboda".

При висиланю замовленя належить долучити моні-ордер або чек.

Число телефону 498 Jersey City.

AMERICAN ASSOCIATION OF FOREIGN LANGUAGE NEWSPAPERS MEMBERSHIP LABEL

За всї оголошеня поміщувані в „Свободі" редакція не відповідає. — Рукописий не звертає ся.

ЧИСЛО УКРАЇНЦІВ-ВИСЕЛЕНЦІВ У РОСІЇ.

Розміщенє виселенців по Україні.

Із статистичних даних, які оголосив спільний виділ земського й міського Союза для справ утїкачів, виходить цілком ясно, що більшість виселенців припадає на не-Українців — Поляків, Жидів, Лотишів, Москалів, Литовців, Німців і инших. Хоч національна приналежність виселенців не відома достаточно, всеж таки можна в приближеню сказати, що число Українців-виселенців становить найбільше 15—20 процент загального числа утїкачів і то вже з узглядненем Волині й Поділя. Вісти про брак української людности в землях, занятих тепер австрійськими й німецькими військами, не відповідають тому дійсности і мусять бути сильно пересборщені.

Статистичні дані виказують, що з кінцем листопада було 2,267.274 виселенців та що пересїчно не вивандрувало звичайно більше як 10—20 % людности. Число Українців-виселенців не буде певно більше як 400.000 на загальне число 2 і пів до 3 мілїонів усїх Українців, що живуть на терені захопленім виселенєм і на загальне число всїх утїкачів у висоті 3 мілїонів, коли дочислити ще втїкачів, які пробувають на Сибірі, Волині, Київщині, Кавказї, Фінляндії і в шістьох московських ґуберніях, де переведено реєстрації виселенців. Що число Українців-виселенців не таке вже високе, видно між иншим з того, що з Волині спільний Союз евакував за три місяці, серпень, вересень і жовтень тільки 175.000 осіб та що самих Поляків і Жидів начислюють між виселенцями около мілїона. І так Поляки подають число своїх утїкачів на звиш пів мілїона, а навіть цілий мілїон („Дзєннік Кійовскі"); литовський комітет опікуєть ся над 300.000 земляків, лотишський над звиш ¼ мілїона Лотишами, а жидівський комітет самих тільки незаможних земляків числить на звиш 350.000. Се вже само дає, що найменьше 60 % всїх виселенців, а деж ще Москалї, які вибрали ся майже в цілости і дали рішучо около 500.000 виселенців, Німці, Чехи і т. д.

Виселенців розміщено переважно в центральній Росії, але в значнім числї і по селах українських ґуберній: по містах осїло тільки 328.819 осіб. З ґуберній найбільше виселенців у катеринославській ґубернії, бо кругло 250.000 (або кругло 10 % усїх виселенців) і в Харківщині, де приміщено 121.000 душ. В Донеччині осїло около 80.000 виселенців, від 16.400 до 47.000 поселило ся між иншим у ґуберніях таврійській, чернигівській, могилівській, полтавській, воронїжській і херсонській. Дрібнїйші партії виселенців від 1.000 до 7.500 припадають ще на ставропільську, бесарабську й подільську ґубернію. З українських міст найбільше виселенців у Харкові й Катеринославі, по 30.000. Разом розміщено по Україні около три чверти мілїона виселенців.

ГРІХ І ГРІШ.

Ти памятай, гони біду,
Плати усе за „Свободу".
Безгрішна та душа,
Що на се не жалує гроша;
Але безгрішні адміністрації
На сьвітї не мають рації.

ГЕРОЙСЬКА ОБОРОНА УСТЕЧКА.

З австрійської пресової кватири доносять:

Покинене примістка в Устечку над Днїстром переведено серед обставин, які дають гарне сьвідоцтво правдивому геройству австро-угорських військ. Вже підчас послїдних боїв вживали Росіяни всїх зусиль, щоб тільки здобути сей шанець. Мимо сього безнастанними наступами анї підчас новорічної офензиви, анї пізнїйше підтримуваними зусилями не вспіли вони осягнути який-небудь успіх. Таким робом шанець сей завдяки тому, що за нього ведено завзяті бої, в своїй дійсній вартости яко відтинок фронту здобув собі ледви незаслужено велике значінє. Сей шанець лежав яко відокремлений на лївім березї ріки, через боєвий фронт кинений клин в російську лїнію; по сїй причині вважали його Росіяни наче терне вбите в тїло.

Росіяни старались всїми силами його здобути. Свій онодїшний напір підприняли з великим накладом артилєрії і людий. Розвинувши наступ при помочи мін, змогли вони, здобуваючи середину шанця, зробити в нїм вилім на 300 метрів. Мимо сього залога під проводом полковника Плянка боронилась дійсно по геройськи. В її склад входили цїсарські драґони (ч. 11), один відділ машинових крісів мекленбурських драґонів (ч. 6) і сапери.

Вісїмкратна перевага підняла наступ на малу громадку, яка, цілковито відтята, боронилась розпучливо. В шалїючім огни тяжкої і полевої артилєрії удержалась вона від 10 рано до 5 вечером, непохитно сїм годин. Немилосерно робили ворожі гармати і міни щораз нові вирви серед перешкод. Одна лїйка творилась побіч другої, одна перед другою падала перешкода. Вечером всї становища були знищені. Тодї полковник Плянк розказав відворот. Коли з правого берега Днїстра ц. і к. артилєрія перепиняла Росіян у здобутю шанця, дійшли ранені та меньші відділи в смертоноснім огни до ріки і почали переправлятись. Однак ворожа артилєрія досередним огнем так атакувала, що не було й бесїди, щоб перевести решту. Переправу спинено, а полковник Плянк видав розказ: „Мусимо перебитись!" Він рішив продертись через Устечко, яке якраз Росіяни заняли, щоб дійти до височин, де розтаборились ц. і к. війска на північ від Днїстра коло Заліщик. Непохитно станув він на чолї своїх жовнірів і около пів до 4 рано пійшов вперед. В пітьмі вдало ся йому продертись через російські ряди і о год. 6.10 рано дійшов до наших передних сторожий.

(„Українське Слово" з 23. марта 1916).

ЧОМУ ВТІК МИКОЛА?

Одна нїмецька ґазета містить допись добре поінформованої особи про причину втечі чорногорського короля Миколи зі свого краю до Франції.

Микола втік з Чорногори ізза побоюваня, щоб його гроші, зложені в французьких та анґлїйських банках, не пропали. Се було для нього рішаюче. Перед сьвітовою війною підняв проворний Микола свої депозити у віденьських та берлїнських банках і зложив їх у Франції й Анґлії. Він не сумнївав ся про побіду почвірного порозуміня. Щойно упадок Сербії отворив йому очи.

Предвиджуючи, що з його краєм станеть ся тесаме що й зі Сербією, розпочав король стараня, щоб підняти свої депозити в анґлїйських та французьких банках. Та справа не йшла легко. Все виринали нові перепони; а міжтим ґенерал Кевес здобув браму до Чорногори — гору Ловчин. З урядових звітів виходить недвозначно, що вже тодї розпочали чорногорські парляментарі заходи в цїли здачі.

Якраз під сю пору французькі й анґлїйські банки дістали від своїх правительств порученє, щоб не видали гроший Миколї, бо вони служать яко запорука на жаданя держав почвірного порозуміня. В хвилї, коли Микола звернув ся з своєю просьбою до Австро-Угорщини о мир, наспіла вістка, що його ціле майно є в передодні конфіскати, коли він буде вести дальші переговори. Не було часу до застанови. Король мав дві дороги: або зречи ся свого майна, або перервати переговори. Щоб оминути дальші ділеми, втік. Страх перед стратою цілого майна взяв гору над любовою до краю та вітчини. Щойно в Ліонї одержав він запевненє, що його майну не грозить ніяка небезпека, бо він вже на французькій земли. В той спосіб вратував Микола своє майно, однак правдоподібно втратив престол.

ІРОНІЯ.

У золоті до сну заходить
Чарівне сонце... Осїня'
Политі кровію поля
І по руїнах мари водить...

Лїтає смуток над ланами,
Стежками наша скарга йде,
Вселюдські болї в даль несе
І сїє чорними полями...

І ясні мрії нас кидають...
Серед нарікань і квилїнь
Надії без слїду зникають.
Ідуть, ідуть — у далечінь —
І нам, немов на глум, лишають
Отрую болїсних вражінь...

Юра Шкрумеляк, У. С. С.

ХРЕСТИ.

Лісисті вагіря Карпат затїнюють густими борами бистрі води Прута й богате підгірське село Л. в надвірнянськім окрузї, що розложило ся по обох боках ріки. Лїси тут переважно листкові: дуби, буки, берези та лїщина. А висше них почуєш запах ялївцевої живиції. Здасть ся тобі, що входиш в якусь затишну сьвятиню, отїнену вічними гаями, овіяну запахом сьвятого кадила... Поважно шумлять дуби й рослї берези, перешіптують ся про незнані нам тайни... А повага таємничого їх говору уділюєть ся твоїй душі, урочистостю наповнює твоє серце, дивним забутєм уповиває твої нерви. Поважні дуби глядять гордо з діл на пінистий Прут і на тонкі лози в лугах, що гнуть ся від вітру: сьвідомі того, що є сторожами входу в могутні верхи Чорногори.

Чиж сьмів би ти подумати, що найдеть ся зухвалець, котрий заколотить їх відвічну тишу й сягне безправно сьвятотатською рукою, щоби зломити їх могутнє гилє? Чиж сьмів би ти повірити, що їх урочисту повагу розвіє колись злобний сьміх підлого розбишаки?... А все-ж так стало ся! Недавно ще горіло тут крìваве пекло, що сушило мох і нїжну травицю лїса, а середину лїсової сьвятинї прорізували свисти смертоносного олова і стали. Та буря проминула. Зістали ся тільки повалені пнї столїтних дубів, зістали ся рани в землї, що зївають... І нїхто не береть ся їх лїчити, нїхто не витягає з них зелїза, нї трійливої міди.

Зістала ся також коло пятьсот метрів довга могила, що, наче пухлина на тлї людини, тягнеть ся збочем гори! Вона ще сьвіжа, ледви вкрита травицею й жовтим листєм... А на обидвох кінцях того незвичайного гробу стоять два високі хрести, вироблені з галузий повалених гарматними кулями дубів. Химерна доля судила їм стояти на сторожі костий тих самих людий, що немилосерно звалили з ніг їх батьків... І здасть ся тобі, що чуєш стогів дубів, які падають, зойк ранених беріз, плач пошматованої землї... А слова, що виходять з уст старого селянина, давлять жалем, риданєм і жахом у твоїй душі, а його дивно спокійне оповіданє видасть ся тобі неймовірною казкою. А він глянув на дубові хрести та, глядячи десь у далечінь, говорить, наче не до тебе:

— То було при кінци мая минулого року. Ми з радісним дожиданєм виглядали приходу австрійських військ і тїшили ся, що гарматні стріли чути все докладнїйше, а вороги з кождим днем утїкають. Нарешті опустили Москалї й наше село, а у стіп лїсистого „Ділу" лишили задну сторожу, понад тисячу салдатів, що за всяку ціну мали здержувати як найдовше австрійські війска, щоб дати змогу своїм утекти цїло. Останну ніч провели вони в селї та рабували й нищили, що попало. Мабуть прочували, що се їх останний празник...

— Коли рано на другий день підсунули ся під гору, посипав ся на них нечайний град куль. Се була передна сторожа австрійських війск, що за ніч успіла належито укріпити ся, і, невидна для ворога, засїла на його шиї. Зачала ся страшна стрілянина. Австрійців було в троє меньше ніж ворогів, які наборзї покопали собі рови та стріляли до Австрійців з долу. Вони мали ще й дві гармати; противно — Австрійцї на горі стріляли тільки з крісів. Бій тривав до вечера. Жадна сторона не уступила. В вечер прийшла ворожа поміч, завбільшки одної тисячки. Вони дістали приказ узяти приступом гору й полонити австрійську сторожу. Коло десятої години в вечер пустили ся вороги збитою лавою в гору. Австрійські жовнїри повитали їх градом куль, а коли то не помагало, вискочили самі з ровів і кинули ся на ворога.

— Австрійців не було вже більше нїж чотириста. Зачав ся страшний бій на ножі. Оклики „ура", що залунали по горах, збудили ціле село. Відважнїйші селяни пійшли придивляти ся битві, за що богато з них заплатило своїм житєм. Завзятий рукопашний бій тривав около пів години. Австрійцї, наче та лявіна, летїли з гори; один поривав за собою кількох ворогів на баґнет — і сам гинув від штиків. Пробитий смертельно, падав на землю, а в судорогах конаня завдавав ще й свому убийникови смертельний удар. Ряди обох сторін стали на очах рідшати; число ворогів було вже рівне австрійському. Та з них зістали ся найзавзятїйші: нїхто не думав піддавати ся противникови. Вони вже били ся тільки одинцем: здорові добивали ранених; ранені, причаївши ся, стріляли ще в здорових, кололи їх трупом — і самі гинули від упливу крови... Тим робом лягли всї — вороги й Австрійцї. Коло півночи крики затихли; тільки переразливий стогін смертельно ранених наповняв гори та стелив ся селом.

— В живих зістав ся тільки один Австрієць; він ледви держав ся на ногах від утоми по страшнім бою, пустив ся в село, щоб зібрати людий до помочи в похоронах своїх товаришів. Коли він так ступав по купах трупів, вирвало ся з його груди тяжке зітханє й він промовив: Боже, Боже, помилуй нас!... Як тільки се вимовив, почув за собою кроки людини й оглянув ся. До нього надбіг один російський салдат і, кидаючи ся на шию австрійського вояка, сказав, ковтаючи сльози:

— Брате! Я також зістав ся живий, одинокий з своїх товаришів. Бачучи тебе, причаїв ся я за купою трупів, хотячи й тебе вбити як свого останного ворога. Та коли я почув, що з твоїх уст вийшло важке зітханє й ти призвав Бога на поміч у моїй рідній мові, я отямив ся й каю ся тепер свого наміру. Роби зі мною, що хочеш, — ти побідив мене словами. Я поважаю тебе, як і твоїх товаришів, що, в трое слабші від нас, зуміли додержати нам пари в крìвавім бою. Бачу, що ти син того народу, що і я — ти мій брат — і я хотів би з тобою помирити ся. Врештою вільна тобі рука, — я твій полонений. — При тих словах кинув салдат свій кріс до долу й, заливаючи ся слїзми, заридав: Боже, Боже, за що нас так караєш?... На те відізвав ся австрійський вояк: — Сам Бог позволив нам обом вийти живими з тої страшної різнї. Тож передівсім прислужім ся по божому своїм полягшим товаришам... Обидва виробім по одному хрестови з отсих повалених дубів і зіставмо їх на поли бою, щоб їх завтра селяни поставили по боках спільного гробу наших другів, бо похоронити їх ми не вспіли...

— Як стій кинули ся вони обидва до дубів, що лежали, та стали шаблями й рискалями витїсувати хрести своїм братам. Не минуло й дві години, як хрести були готові. Вони положили їх побіч себе на виднім місци, а самі, клячучи, щиро молили ся. По молитві сказав російський Українець до галицького: Я готовий, веди мене до свого війска!

— Ні, брате, — сказав на те Австрієць, — ми тепер обидва рівні силою, обидва пережили таку страшну хвилю, — не годить ся менї брати тебе в полон. От лїпше пійдеш ти до своїх і повідомиш рідних твоїх братів про їх загибіль. Се саме і я зроблю. Іди, нам противні дороги... Вони попрощали ся й розійшли ся до своїх.

Сонцю, що сходило, представив ся страшний вид. Ціле збоче гори було злите кровю, вкрите трупами. Під горою стояли ще дві опущені гармати — нікому було їх обслугувати. Вже не було чути людського стону — знак, що всї мертві. А наші люди, що всїх хоронили, нарахували три тисячі трупів. Вони скинули їх у довгу спільну могилу по склонї гори, а на обидвох її кінцях посадили дубові хрести, вироблені борцями своїм братам. Ту могилу вважають за закляту, — люди обминають її з тривогою. Говорять, що в місячну північ устають усї борцї з могили й зачинають бій наново. І знову ллєть ся кров і падуть трупи, а звук ударів їх кістяків наповнює гори грозою...

Наче приголомшений слухаєш страшних слів. Твоє серце крìвавить ся, а душа плаче від болю. І подвійно дзвенить у твоїй душі стогін повалених дубів і плач ранених берізок... Ти чуєш їх жалісний шепіт у тїнях ночи:

— Плачуть дубові хрести, —
Сльози їх зрошують могилу...
Шумить пінистий Прут по каміню,
А шум його, то лячна скарга серця...
Стогне гора, ридає земля крìвава,
Її тисне тягар людських костий...
Зойкає лїс і квилить бір широкий,
Його квилїнє — елєгія безмірного жалю...
А лист трясеть ся, мовчки шепче сам з собою...
Три тисячі, три тисячі зірваного квіту, —
Три тисячі вдовиць і материй плачущих, —
Скільки тисяч сиріт — дїтий бездомних...

А шепіт той будить полягших борців. При сьвітлї місяця встають вони з могили; в фосфоричнім сяйві їх костий відбиваєть ся їх крìвава стать... Легкий вітер колише ними та зганяє їх в одну громаду. І здасть ся тобі, що чуєш шепіт їх тайних нарад... в обіймах смерти поєднаних братів...

Юра Шкрумеляк, У. С. С.

РОЗУМНІ ГАДКИ.

— Як нездорово їсти надто много меду, так добуватись слави — не є славою.
— Не відказуй безумному по дурному, щоб не став похожим на нього.
— Словами годї раба навчити; хоч він і чує, та що-ж? — не слухає.
— З усякої працї є користь, а з пустого балаканя хиба тільки шкода.
— Як лїтом снїг, а в жнива дощ, так дурневи почесть не лицює.
— Що в рилї свині золотий колець, то краса в женщини безумної.
— Докір явний богато лїпший нїж укрита любов.

(З приповісток Соломона).

ПІСНЯ ПРО МОСКОВСЬКИЙ НАЇЗД НА ГАЛИЧИНУ.

Ой батюшка Ніколушка підкрутив си вуса,
Гадав взяти Львів, Перемишль, а чорт приніс Пруса.
Підкрутив цар собі вуса, зачесав чуприну,
Гадав взяти Львів, Перемишль, цїлу Галичину.
Галичини було мало, хотів Буковину;
Алеж бо ти дали школи, ти Олексів сину!
Будеш її памятати, поки будеш жити,
Як си маєш з Австріяком ще раз колись бити!
Дали тобі добру школу, дали і науку,
Щоби ти вже в Галичину більше не пхав руки.
Ой ти, царю Ніколаю, не добре то буде,
Бось утратив такі файні свої власні люди.
Мамам синів, дїтям татів, жінкам чоловіків,
Ой пропав єс ти, небоже, аж тепер на віки!
Зїли тебе трохи Хіни, потім Японія,
А тепер ті доїдають Прус, Венґри й Австрія.
Гадав єс си ізмірити сей раз з Ґерманами
Тепер мусиш утїкати, ми будем панами!
Бодай тебе, Ніколаю, жінка не пізнала,
Через тебе вся Росія на віки пропала!
Пропадь і ти з своїм стрийом і мамов вдовицев,
Не мало сте си напили людської кервиці.
Ой аж тепер ти, небоже, на віки пропав єс
Бо ти си вже не удало, що вічно гадав єс.
Гадав єс нас поробити тут всїх Москалями,
Тепер відси забирай ся, ми будем панами.
Зажурив си Ніколушка, що далї робити,
Бо як ще раз підопхаєсь, то ще будуть бити.
Зачепив єс си, небоже, в коротку годину.
Тепер мусиш утїкати може і в чужину.
Тепер мусиш утїкати, патинни ґубити,
Не хотять ті ті австрійські люди полюбити.
Не хотять ті полюбити, а навіть і знати,
Бо вже їх си тай наїли ті російські кати.
Не поміг ти Дудикевич анї твій Ґеровскій
Анї наші москвофіли, анї Мончаловскій.
Москвофілам обіцяли, тим всїм рубльохапам,
Що за рублї їх чекає сухая гиляка.
Дудикевич бородатий знав, що го чекає,
Бо ще місяць перед війнов, а він вже втїкає.
Забрав слїди з Коломиї тай гроший чимало,
Бо він уже сподївав ся, що його чекало.
Щож ви тепер, господинцю, будете робити,
Хиба Жидам дров рубати та воду носити.
Вертаєм си ще й до тебе, ти батюшко царю,
Ніде тебе не забудем, навіть на цвинтарю!
Ніколи ті не забудем, поки будем жити,
Мусим з тебе ще і сему шкіру ізлупити.
Шкіру з тебе як злупимо, озмем ся до кости,
Щоб вже більше не боятись непрошених гостий.
Алеж тото твої гостї драпіжні як круки,
Хоч би у найменьшу шпару, всюди пхали руки.
В миски, горшки, талєрики — всюди пхали рило,
Анї нам си таке війско ніколи не снило.
Рабували хати, стайнї, комори, стодоли,
Отож собі славні війска батюшки Миколи.
Ой, батюшко Ніколушко, по що ти си тріпав,
По що ти си до Австрії і до Німця чіпав?
Як єс видів щос не годен, то було лишити,
Усї кошти заплатити тай перепросити.
Бо Ґермани добрі люди, булиб ся згодили,
А так тепер і заплатиш і добре набили.
Злупє з тебе сему шкіру, озмут си до кости.
Пійдуть вони ще й до тебе також троха в гостї,
А там вони із тобою рахунок ізроблять,
Аж як твою всю Росію в кавалки подроблять.
Забрали ти королївство, возьмуть Україну,
Не будеш ти так гуляти, ти Олексів сину.
Позбув єс си королївства, стратив єс Варшаву,
Аж тепер ти вже їзтратиш на цїлий вік славу.
Розберуть тї на кавалки таки сего лїта,
Щоби ти вже си не рушив аж до кінця сьвіта!

Зложив Василь Жабюк з Коломиї. Записано в грудни 1915 від Анни Янюк (Петра) в Жабю косївського повіту. Початок пісні зложили російські Українці-салдати.

РОДИМЦЇ! СКЛАДАЙТЕ ЖЕРТВИ НА ФОНД ВИЗВОЛЕНЯ УКРАЇНИ І НА ДАР ДЛЯ УКРАЇНСЬКИХ СЇЧОВИХ СТРІЛЬЦІВ!

ВІЙНА ЧИ БІЗНЕС ТРОСТІВ?

Бідна мати (до капіталїста): Чого ви так щораз то ціни підносите на хлїб і на всякі промислові вироби? Таж бачите, що ми і так з голоду загибаємо!

Капіталїст (закривши лице маскою і вбравши воєнну шапку): А чи ти не видиш, що то всьо війна робить? Чо го від мене хочеш?

Ольга Кобилянська.

ЧУДО.

(Оповіданє.)

Червень.

Час, де розпукують ся пукінки цьвітів, де цьвитуть рожі, липи й таке инше чудове в природі. В місті на той час розпаношує ся спека. Вона тут гірша, ніж далеко на полях і нивах. Вона ніби скупляє ся межи мури, щоб не шкодити хвилюючому, достигаючому збіжу, не засушувати його передчасно, випиваючи з нього вохкі, жизненні соки.

Над вечір одного дня, коли сонце ладило ся до сховку і вже й з помежи мурів усунуло ся, вона розвіяла ся кудись, зіставляючи по собі лиш легкий спомин тепла, — мешканці гуртом висипали ся по вулицях, щоб полюбувати ся воздухом і відітхнути широко. В місті перебували вже свої, Австрійці, тож можна було свобідно проходжувати ся і говорити.

— — — — — — — — — — — —

Перед одним правительственним будинком стоїть вояк на варті. Він стоїть неповорушно в своїй будці, або виступаючи з неї, проходжує ся кілька кроків перед будинком вперед і назад.

І знов стоїть і знов проходжує ся. Так через дві години. Потім приходить другий, він уступає і відходить, щоб по упливі двох нових годин наново з'явити ся на своїм місци і сповняти службу.

Коли-ж він оттак будинок сторожить, чи не за кождим перехожим стежить очима, — він заєдно то перед своєю душею, не може позбути ся того, що ніби від місяців уже завзяло ся на нього, випиває краплю за краплею його розум чи мозок і поволи щось з нього виробляє. Воно — то тота місцевість, ті хвилини, в котрих з заду, понад головою, понад плечима, коло ух перелітали, свистіли ворожі кулі, ревіли гармати — відбувало ся пекло.

„Схорони ся!!!" гукнув до нього в ті страшні хвилі один з його камратів і сам висмикує ся, мов кіт, з свого місця під деревину, що недалеко росла, котру ніби сама Божа рука поставила чи не на сей саме час для чиєїсь охорони. „Моє місце тут, я присягав!" відкликнув він. „Будь Божа воля!!!"... Ледви що кликнув він отсі слова, як ударив знову грім, і він нараз бачить — його камрат, що ледви що рушив ся з місця, щоб скочити під дерево, біжить вже кілька кроків перед ним — але, всемогучий Боже! — без голови, а за хвилину—дві валить ся до долу... З ним самим дієть ся таке, ніби він скаче вперед, в клекотяче пекло з гуків, крику, зойку.

Хто з них обох остав ся без голови — він, чи камрат? В першій хвилі не знає. Він сього ще й через кілька день не знав. Він лише нараз побачив себе в шпитали, між масою инших камратів і як коло нього порали ся лікар, доглядачки, жінки й инші люди.

І потім наново нічого не знав.

— — — — — — — — — — — —

Пять місяців минуло з того часу, а його мучить усе ще від часу до часу та картина. Він плаче й сьміє ся на спомин того. Він не знає, чого він плаче, і не знає, чого його сьміх збирає.

— — — — — — — — — — — —

А крім того ще щось і друге...

То друге стає слідом за першим, ніби з иншого якогось сьвіта, противного, далекого, що виволікло ся з того самого пекла й опинило ся, втиснуло ся на віки в память.

Шпиталь.

Він там був, щоб відшукати свого рідного брата, та не віднайшов. Той поздоровів і відїхав.

Входить туди, а там тихо, а може йому так здавало ся. Давно тишини, супокою не зазнав...

Отже тихо.

Чому так? Ходять на пальцях чи не всі. Говорять більше тихцем. Обережно ступає й він сам, хоч не знає ще чому. Ніби вступив у храм смерти, що ховає ся за зачиненими дверми та не дає живим говорити голосно, ступати, ба навіть дихати і грозить. Сумно. Страшно. Він, як сказано, прийшов свого брата відвідати, що мав тут знаходити ся і лічити ся на очи, котрі через ворога також потерпіли.

Ступає в одну салю, оглядає ся і ніби відразу в серцю схолодніло. Що він бачить? Де-б і не поглянув, всі ушкоджені на очи, або вже сліпі. Стільки горя! — він не може спамятати ся. І не замічає, як підводить руки і верхом їх утирає сльози. Ах, вони в нього ллють ся. Ллють ся, як і в поранених. Він гине, він зараз згине з жалю... а очи плачуть...

Вартівник чи слуга, що його опроваджує, каже тихцем: „Он там сидить молоденький український поет і пише поезії. Зразу, переконовши ся, що утратив зір на віки, він хотів собі житє відобрати — його розпука не знала межі... але... далі... далі він успокоїв ся й помирив ся з тим, що вже ніколи сьвіта не побачить. Тепер пише".

Він глядить за вказаним. Так. При столі сидить якийсь юнак, перед ним папір. Він держить щось у пальцях і ніби пише, — а може й писав, тимчасом з очий ллють ся сльози... Инші лежать у постелі, з лицями мов мертвими, вихудїлими, пожовклими, з червоними дірами там, де колись блестіли очи...

Инші знов з пообвязуваними очима, з устами, покривленими з болю, якого ніколи не опишеш, хиба з каменя виріжеш. Все то мовчить... десь-не-десь ворушить ся... застогне... зітхне без слова... або в голос крикне.

Усьміху не видко.

Десь загубив ся...

Вийшов відти.

Брат поздоровів і знов у рядах.

Тут мертвеччина, терплячих повно — і сліз. Одні їх витирають, инші так зіставляють... Там знов гурток сліпців вправляє ся кошики плести... Треба з чимось вернути до дому, як уже не з очима, щоб удержувати далї жінку й діти. На хліб заробляти, хоч очи не побачать вже ні жінки, ні нікого на сьвіті — лиш одну вічну темінь. Та хліба треба.

— — — — — — — — — — — —

Він плаче на спогад отсього другого, він усе плаче. Чи те страшнійше, що спочатку було... чи отсе, оповите тишею і слізми, — він не знає. Воно то зливає ся до купи в одно перед його душею, то розбігає ся і розносить душу.

— — — — — — — — — — — —

Нараз.

Панське, мале осьмилїтне може, дівчатко з своєю матірю переходить коло нього і стає. Дивить ся хвильку на нього. Чого, що побачило на нїм? Несе в руках дві рожечцї і нараз несподівано тиціє йому одну в руку. „Беріть, вояк, рожечку. Вона така гарна. Правда?"

Він опамятовує ся, вертає думками відти, глядить на дівчатко і бере з дитячої ручки квітку. Пахуча, понсова. Він через хвилю дивить ся на неї уважно і мовчки. Потім несподївано цілує її.

„Господи!" — каже і здіймає руки в гору, враз з квіткою.

„Який я щасливий! Дякую тобі, Всемогучий, що я такий щасливий. Я живу і бачу твоє чудо! Доси я не знав, що я щасливий". І заплакав бідний вояк і засьміяв ся пораз перший плачем і усьміхом здоровля...

Мати потягнула счудоване дівчатко дальше.

„Що йому, мамцю?"

„Цить, дитинко..." відповіла мати. „Він щасливий, а Бог милосерний"...

Чернівці, 15. липня 1915.

АМЕРИКАНСЬКІ ВІСТИ.

„День готовости".

Мейор Ню Йорку Мічел проголосив день 13-ого мая с. р. яко „день готовости" („препереднес дей").

В той день в домах міста повиставляють американські прапори і більше ніж 100.000 горожан візьме участь в походї улицями. В тій параді будуть заступлені всї верстви населеня Ню Йорку.

Се один із способів американських для аґітації за „препереднес", то є за готовостю до війни, яку голосить президент Вілсон і Розевелт, котрий в той спосіб робить собі „препереднес" против Вілсона на недалекі президентські вибори.

Страйк гробарів у Філядельфії.

Філядельфія, 26. цьвітня. — На цвинтарі св. Хреста находить ся в трупарни понад 20 трупів, котрих нема кому похоронити, бо гробарі вийшли на страйк. Вони домагають ся підвисшеня платнї о 25 центів денно. Як сей страйк не покінчить ся скоро, то трупарня буде заповнена мерцями по береги.

6.000 сиріт в цирку.

Вчера у великій галї „Медісон Сквер Ґарден" на цирковім представленю фірми Барнум і Бейлі було 6.338 сиріт, для котрих уладжено нарочно се вечірне представленє. Наперед увійшли до салї малі калїки, котрим дано місця в льожах (баксах), аби їм лекше було сидїти, а опісля засипали галю тисячі здорових сиріт, хлопців і дївчат, з усїх нюйорських сиротинців. Дїти дїставали також даром всякі перекуски і ласоції. По представленю всї розходили ся вдоволені вражінями того, що бачили.

Слїпий редактор.

В Мілфорд, Огайо, є редактором тижневника „Валей Ентерпрайз" 22-лїтний С. М. Адамс, який ослїп перед 11 роками. Він виконує всю редакторську роботу (окрім коректи) і пише на машині (тайпрайтері). Його помічник вичитує йому всї статї і новинки з ріжних ґазет, а він переробляє все те на свій лад і дає до друку. Він буває також на всяких мітинґах і запамятує собі дуже докладно всї подробиці. У вільних годинах пише оповіданя до журналів. Редаґованою ним ґазетою читачі дуже цікавлять ся.

Боротьба боротьбі биків у Мексику.

Проти боротьби биків у Мексику виступали деякі люди від ряду лїт, але все безуспішно. Замилувана в тій дикій забаві суспільність не хотіла навіть слухати про се. Звісний довголїтний диктатор сього краю, президент Діяц, бував часто самий на тих „бичих" забавах, а так само робив Мадеро. Чого не могли вилїчити мирні часи, се зділала революція. Часопись „Ель Демократа" розпочала сильну аґітацію за знесенєм сеї нелюдяної боротьби і діждала ся сього, що широкі круги мексиканського громадянства домагають ся тепер знесеня улюблених давнійше „коррідас".

Бандит зловлений.

Бандита, який сам один, заповівши вперед в ґазетах про напад на трен, розоружив тайного полїсмена, який спеціяльно на нього готовив ся, і змусив його пійти відтак поміж пасажирів з капелюхом до сколєктованя від них всїх гроший і дорогоцїнностий, на трені Юніон Пасіфік Калїфорнія Лімітед, коло Нанна, Вайомінґ, зловлено. Схопила його погоня, яка пустилась за ним сейчас по грабежи. Догадують ся, що се той сам бандит, який в лютім затримав трен коло Ґрін Рівер, Вайомінґ, в марті зрабував трен на Ореґон Шорт лайн коло Рой, Юта, а в цьвітни затримав трен Юніон Пасіфік Оверленд Лімітед коло Корлет Джонкшен, Вайомінґ.

Дитина прийшла на сьвіт по смерти матери.

Марія Фукера, мешкаюча на 3-тім поверсї в домі ч. 103 при улици Коломбія в Бруклинї, стояла минулої суботи зі своєю однорічною донечкою на руках при вікні і махала рукою до своєї переходячої приятельки. Нараз стратила рівновагу і полетїла разом з дитиною стрімголов на подвірє. Коли сусїди збігли ся до упавшої, вона вже не жила. Коло мертвої матери бавила ся весело її однорічна дитинка Марія. Прикликаний із поблизкого шпиталю лїкар Франц Рінґ оглянув забиту жінку і переконав ся, що вона мала щеда день стати матірю. Завізвавши до помочи другого лїкаря, др. Рінґ вніс тїло забитої до сїний дому і тут перевів на мертвій жінці цесарівську операцію (розтяв утробу і черево матери), в наслїдок якої прийшла на сьвіт здорова дївчинка, важуча шість і пів фунта. Дитину забрано зараз до шпиталю, де вона по кількох годинах дістала сильні конвульсії (мабуть через потрясенє в лонї убившої ся матери), які позбавили її нарешті видертого природї житя.

Батько стратив око через забавку дитини.

Николай Деґраф, суперінтендент компанії згущеного молока в Міделтавн, Н. Й., лежав у ліжку хорий на інфлюенцу. Одно з його малих дїтий кинуло на ліжко забавкою, яка вдарила хорого батька в праве око. На оці зробив ся зараз боляк, а по якімсь часї лїкарі мусїли виняти око. Десять днїв перед тим нещасливим випадком Деґрафа намовлено взяти випадкову полїсу, від якої заплатив премію $15. Аґент компанії полагодив тепер з обезпеченим Деґрафом справу в той спосіб, що виплатив йому одноразово квоту $3.700.

Смерть в огни.

У Пітсфілд, Масс., повстав дня 24. с. м. з невідомої причини огонь в стайни Гамілтона. В огни погибло двох людий і 22 конї.

СТАРОКРАЄВІ ВІСТИ.

Цїсарська подяка для Ставропіґії.

Львівське „Укр. Слово" доносить: Послїдні загальні збори членів Ставропіґійського Інститута у Львові, котрі відбули ся дня 2. лютого с. р., вислали до цїсаря телєґраму з заявою льояльности і подяки за переданє інститута в українські руки. На сю телєґраму наспіла сими днями слїдуюча письменна відповідь:

„Президент ц. к. Дирекції полїції. Ч. 1581/16. Львів, 16. марта 1916. До Хвального Видїлу Ставропіґійського Інститута, до рук Високоповажаного Пана Григорія Кузьми, ц. к. Радника Двора у Львові.

„Його Цїсарське і Королївське, Апостольське Величество велїв Наймилостивійше висказати Найвисшу подяку новоуконституованій Радї Надзираючій Ставропіґійського Інститута у Львові за переслані телєґрафічно вірнопідданчі вискази.

„О сїм маю честь повідомити Хвальний Видїл наслїдком рескрипту Президії ц. к. Намісництва з дня 2. марта 1916, ч. 348/Пр.

„Ц. к. Радник Державний і Директор полїції: Райнлєндер, м. п."

Відбудова Галичини.

Правительство приступає до господарської відбудови краю. В тій цїли зорґанізовано при намісництві „краєву централю до господарської відбудови Галичини". Вона дїлить ся на видїл будівельний, рільничий, лїсний, видїл знищених міст, сїл, комунїкацій і т. д. В цїли полагоджуваня справ, які відносять ся до відбудови знищених міст, громад і комунїкацій будуть зорґанїзовані окремі експозитури будівельні, яких округ буде обіймати в міру потреби один або і більше політичних повітів. Справи відновленя культури лїсної та рільничої, відбудови дрібного і великого промислу та торговлї належати будуть до політичних повітових властий. Потрібний урядничий персонал має бути взяти передівсім з етату політичних властий, а відтак з инших державних властий в Галичинї. Намісництво може покликувати також технїків — урядників автономічних, а по повітах фахові приватні особи, які мають бути звязані службовим контрактом. Яко дорадне тїло додано краєвій централї прибічну раду зложену з 24 членів; з того числа 6 делєґує краєвий видїл, а 18 буде іменувати намісник, узглядняючи при сїм відповідні фахові круги та національні відносини краю. Прибічна рада так як і краєва централя буде подїлена на три секції, одну до удїлюваня рад в справах відбудови знищених міст і т. т., другу в справах відбудови господарства рільного і лїсового, а трету в справах відбудови дрібного і великого промислу. Статут предвиджує також в міру потреби покликуванє рад прибічних для повітів.

Полонені Українцї одного з таборів до Українських Січових Стрільців.

До редакції віденського „Вістника Союза визволеня України" надійшло ось-таке письмо: Просимо Шановну Редакцію, аби через посередництво Вашої поважаної часописи ми могли висловити подяку за різдвяні привіти Українським Січовим Стрільцям: Дорогий був нам Ваш відгук і як богато нових думок, сьвітлих надій принесла нам Ваша стрілецька вість. Дякуємо щиро. Скатертю Вам дорога аж до золотоверхого Києва, до Славутиці Днїпра, до Тарасової могили! Ви за Україну, Україна за Вас, памятайте се на кождім кроцї. Всїх в окопах товаришів витаємо. Щасть Вам, Боже! Зіставайтесь здорові та не забувайте і за нас.

Політичний засуд в Росії.

У київськім воєнно-окружнім суді розбирала ся справа шістьох осіб, обжалованих за належанє до російської соціяльно-демократичної робітничої партії. Усїх обжалованих засуджено на каторгу: міщанина Вас. Руданського на чотири роки, Р. Іцковського на 6 лїт, селянина П. Скачка на 4 роки, міщанина Ол. Ластовського на 5 лїт, Б. Марґуліса й І. Крейсберґа на 2 роки й 8 місяців.

Українцї в польських леґіонах.

Львівське „Укр. Слово" пише: Українцї, що знаходять ся тепер в польських леґіонах і хочуть перейти до Українських Січ. Стрільців, мають написати до Боєвої Управи і подати своє імя і назвиско та виявнити, чи добровільно вступили до польського леґіону, чи в наслїдок похибки, підступу, чи примусу; де тепер служать, при котрій бриґадї, полку, компанії, цуґу; та подати свою точну адресу і долучити заяву, що хочуть служити при У. С. Стрільцях.

Вивезені до Росії.

В виказї вивезених не було згадки про Василя Бахора, начальника громади з Вислобік пов. львівського, котрого Москалї арештували за „мазепинство" 28. марта 1915 р. і держали у вязниці у Львові до кінця мая, а відтак вивезли на Сибір. Він проживає тепер в єнисейській ґубернії, Бельскій волости, в селї Мала Кеть, у господаря Гавдона. — Зі Зборівщини вивезли крім вичислених в „Дїлї" Данила Роговського, директора каси зі Зборова, Шпільмана, учителя з Кального і Наливайка, академіка з Богутина.

Українська пісня на чужинї.

Дня 2. лютого с. р. уладили однорічні добровольцї 24. п. п. в місті Фрайденталь на Шлеску прощальний вечір з нагоди віїзду VIII. турнусу до офіцирської школи. В програму входили побіч продукцій військової музики, скрипкового соля, декламацій і двох гумористичних нїмецьких штучок також наші хори, які відспівали Вахнянина „Хор Норманів", Нїщинського „Закувала та сива зазуля" і Сокільський марш. Добре зіспіваний хор під управою однор. добровольця проф. Воляньского зробив на численно зібрану публику велике вражінє. На домаганє офіцирів виведено підчас танців в кілька пар нашу коломийку, яку всї горячо оплескували. На вечері були присутні всї тутешні офіцири і найдобірнійша публика з міста.

Українська школа в Володимирі Волинськім.

Дописуватель „Вістника Союза визволеня України" пише: „На просьбу жителїв Володимира Волинського відкрити приватну українську чотириклясову міську школу галицького типу з трома мовами, внесену тутешним „Народним Комітетом" коло 20. лютого, прийшла відповідь на руки голови комітету д. Евгена Черановського, що позволяє ся відкрити чотириклясову приватну школу в Риловичах з українською, нїмецькою та польською мовою. Риловичі се одно передмістє Володимира Волинського при луцькій дорозї. Дім, призначений маґістратом на школу, находить ся майже перед містом. Школа, хоч не зовсїм по бажаному, дозволена. Треба тямити, що в сих днях спроваджено тут з боку Поляків 3 сестри-учительки й науку вже розпочато в польській школї. Ми нїчого не маємо. Книжки, зошити й учителїв (учительок) бодай двох зараз треба тут доставити. Засобів наразї тут ніяких не буде. Тут дві учительські сили маємо на місци (учитель і учителька), хоч лїпші були би з Галичини, а для тутешних позамісцевих сил сотворити окремі одноклясові школи, о що також увійде незабаром одно поданє". До вістки нашого кореспондента — нише від себе В. С. В. У. — додамо, що права згаданих трох мов треба так розуміти, що українська мова є викладовою, а нїмецька й польська тільки шкільними предметами. Знаємо також, що богато Українців-учителїв у Відни й деинде нудить сьвітом, не маючи нїякого занятя.

З Полтави.

При кінци минулого року та з початком біжучого зроблено кілька трусів серед полтавських дїдичів, підозрілих в українських симпатіях. Спочатку зроблено трус у подільськім маєтку земельного власника-дворянина, старожильця Михайла Ганька. В часї трусу забрано між иншим: ікону часів Петра, старий малюнок з українською написю, оцїнювану власником на 1.000 рублів, портрет гетьмана Мазепи (російського виданя), етноґрафічну мапу Буковини (виданє Імператорської Академії Наук) і українські початкові підручники галицького виданя. Потім зроблено трус в Е. Ганька, помічника полтавського повітового предводителя дворянства, члена полтавської ґубернської земської управи тай у Павла Ганька, мирового судії полтавського повіту.

Письмо султана у віденській памятковій воєнній книзї.

До памяткової воєнної книги, яку видає місто Відень, післав султан кілька слів власноручно написаних, в яких висказує переконанє, що безперервні побіди союзних армій увінчають ся остаточним успіхом і просить Божої помочи до успішного покінченя війни.

Слїдами невдач.

„Київськая Мисль" доносить, що канцелярія галицького ґенерал-ґубернатора повідомляє, що на підставі розпорядку найвисшого шефа армії полуднево-західного фронту розвязує ся всї цивільні власти в Галичинї. Недавно розвязали російські власти всї галицькі уряди, які „урядували" в Києві.

НОВИНКИ.

ВІЩОВАНЯ ПРО КІНЕЦЬ ВІЙНИ.

Скільки разів віщували пророки про час триваня воєн, все помилялись. Помилка лежала все в тім, що вони визначували за короткий речинець до оружних змагань. В турецько-англійсько-російській війні панував загально погляд, що війна покінчить ся приступом на Севастополь. Та мимо сього крІпость держалась цілий рік, а союзники пролляли чимало крови. В бурській війні предсказували англійські віщуни, з цілою певностю, що війна потриває не довше як один місяць. І тут, як знаємо, грубо вони недочислили ся. Взагалі майже з почином кождої війни більша часть „пророків" віщувала час триваня війни за коротко. І мимо всїх тих примірів повторилась стара похибка і в нинїшній сьвітовій війні.

СМЕРТЬ СЕРБСЬКОГО АРХИМАНДРИТА.

Із Сараєва доносять, що 19. марта с. р. помер там в 102. році житя архимандрит Ніколїновіц, колишний заступник митрополита та управитель дібр св. Гробу. Послїдних 20 лїт провів він осторонь службових обовязків, проживаючи на емеритурі.

ЧИ ПОЛЇТИКА ШКОДИТЬ ЗДОРОВЛЮ.

Нераз можна у нас почути нарікання, що полїтика шкодить здоровлю, бо, мовляв, чоловік лише назлостить ся через ту полїтику. Тимчасом нїмецькі писателї виказують, що хто займає ся полїтикою, того вона — відмолоднює і до пізної старости заховує йому ясний ум. І так глибокої старости доживали майже всї ті міністри, що мали богато клопотів. Наведемо тут лиш австрійських: міністер заграничних справ Тугут, що мусів лїтами терпіти ріжні пакости від Наполеона Великого, дожив 79 лїт. Кавніц, що служив аж під 4 цісарями (Марією Тересою, Йосифом II., Леопольдом II. і Францом), дожив 83 лїт, міністер Метерніх, що мав у полїтиці богато прикростий і на старість мусів утїкати в сьвіт, а кромі того був 4 рази жонатий, дожив 92 лїт, а його брат міністер скарбу, що в р. 1849 одинокий голосував на коронній раді проти знесеня конституції, дожив також гарного віку 69 лїт; ґраф Рехберґ, що був міністром заграничних справ в рр. 1859 до 1864, дожив 93 лїт і помер при повній памяти і т. д. Таксамо посли доживають звичайно глибокої старости. Випадки вчасної смерти між полїтиками розмірно рідкі.

БУДОВА ДОРІГ НА ПОЛЇСЮ.

Деревляні дороги будує нїмецьке військо через болота на Полїсю. На будову 1 клм. дороги з'уживають там 12 тисяч дерев. Полїсє се частина українських земель в Росії, покрита багнами і великими лїсами. З причини багнистого ґрунту стрілецькі окопи будують там часто над землю, що вимагає великого труду.

ЗАСТАВ РОСІЇ.

Росія заставила Японії решту острова Сахалїн за позичку, котру затягнула у неї (часть того острова забрали Японцї, виігравши війну тому 10 лїт). Є се вже пята воєнна позичка Росії.

ДО ЧОГО СЛУЖАТЬ У ВІЙНІ ПТАХИ?

Оповідають, що Французи примістили на найвисшій у цілім сьвіті вежі Айфля в Парижи птахів-попугаїв. Сї дуже крикливі птиці перші зачувають здалека, як наближає ся літак. Тодї вони починають дуже вересливо кричати. На сей крик звертають увагу люди і можуть заздалегідь запримітити нїмецький літак, що наближає ся до Парижа. Тодї мають Французи час приготовити ся до обстрілюваня ворожого літака і вислати своїх летунів на боротьбу з ворогом у воздусї. Подібно заховують ся меви на мори. З історії відомо, що раз чуйні гуси вратували старинних Римлян перед розгромом своїм вересливим ґеґанєм серед темної ночі.

ЧАХОТКА У ФРАНЦІЇ.

Чахотка (сухоти) у Франції ширують ся щораз більше. Після послїдних зіставлень вмирає там річно на сю недугу 86.000 людий, з того числа 11.000 в Парижи. Париські часописи вказують на успішну боротьбу з чахоткою в Нїмеччинї, де смертність в послїдних роках зменьшилась о 50 %.

ЖІНКИ-ВІЗНИКАМИ В БУДАПЕШТІ.

Будапештенські власти допустили до іспиту на візників 5 жінок.

ВІДКОЛИ ЛЮДИ ЗНАЮТЬ ПОЧТУ?

Слово „почта" італійського походженя і значить „постій", а саме кінський постій, то є місце, де стоять конї, призначені до зміни для післанців, що давно перевозили вісти. Одначе тільки слово „почта" походить з Італії, а сама почта була вже відома старинним Вавилонцям і Ассирійцям, про котрих нераз згадує біблія. Почтові післанцї називали ся „анґари", що по ассирійськи значить „наймити". Таким чином історія почти сягає до яких 5 тисяч лїт назад і нема тепер на сьвітї ніякої держави, кромі, здає ть ся, китайської (хінської), котра мала би таку стару історію, як має її — почта. Цікава річ, що в Америцї червоноскірі Індіяни мали також свою почту давно перед відкритєм Америки Колюмбом. А що вони не знали ще тодї коний, то почту пересилали скоро змінюваними післанцями.

ШТУЧНІ ЛИСКАВКИ.

В містї найбабельсберґу в Нїмеччинї є головна управа для наукових технїчних досьвідів. Вона потрафила недавно збудувати такий прилад (машину), що витворює лискавки на три метри довгі. Сеї машини уживають до того, аби випробувати, чи громозводи добрі і чи зможуть відпровадити до землї електричну силу, що викликує блискавку. Се потрібне для кождого дому, щоби йому нїчого не стало ся, як в него ударить грім. Але передівсім потрібне для фабрик і складів вибухових матеріялів. Як би вони займили ся від лискавки, то стала би ся велика шкода, а навіть небдно людське житє могло би даром пропасти.

ПЕРЕПИСКА РЕДАКЦІЇ.

Гр. В., Клївленд, О. Новий кацапський гимн, про який питаєте, а який був уже свого часу поміщений у „Свободі", звучить:

НОВИЙ КАЦАПСЬКИЙ ГИМН.

Пора, пора за Русь сьвятую
Водки напити ся, пора!
Царя в копито поцїлую,
За ним в Камчатку командирую.
А Українї хай мара,
Ура, ура, ура!

Пора, пора за Русь сьвятую
В каблуку гнути ся, пора!
Перед російським поліцаєм
Старим кацапським обичаєм,
А Українї хай мара,
Ура, ура, ура!

Пора, пора за Русь сьвятую
Продати честь свою, пора!
Честию здавна я торгую,
Але за гроші, не боргую.
А Українї хай мара,
Ура, ура, ура!

Пора, пора за Русь сьвятую
Дістати рубликів, пора!
Рубель се щастє кацаписка,
Се корм душі його і писка.
А Українї хай мара,
Ура, ура, ура!

Пора, пора за Русь сьвятую
Дістати рубликом, пора!
Що вже дістав, то не рахую,
Бо заслужив, се добре чую.
А Українї хай мара,
Ура, ура, ура!

І. Я. з Луцка.

* * *

Вірш отця Луцика про кацапський блуд, який також був уже свого часу поміщений у „Свободі", звучить:

НО І МУСЯТЬ БЛУД ПІЗНАТИ.

Що до серця руськой неньки
Пригортають ся всі діти:
Чи великі чи маленькі,
Могуть вони поблудити,
Но і мусять блуд пізнати
І блудного шляхом сина
Мусять назад повертати
До стіп неньки. Ось причина,
Чом при наших всіх провинах,
Серед блуду і прощеня
Ще не вмерла Україна,
А стремить все до спасеня!

Написав Єронимм Я. Луцик,
бувший редактор „Правди".

* * *

Кацапів в Росії підпирає лише правительство і ті ґазети, що стоять на службі правительства, а решта ґазет, яких є далеко більше і без порівнаня мають більший вплив, пишуть про кацапів яко про зрадників українського народа і инакше їх не називають як лише „москвофілами" та пишуть про них з кпинами.

* * *

Сирий шовк Злучені Держави спроваджують переважно з Японії.

РОЧЕСТЕР, Н. Й.

З причини відїзду тов. П. Стеценка на сталий побут до Ню Йорку, Тов. „Укр. Прогресивна Громада" в Рочестер, Н. Й. складає йому отсею дорогою щиро-сердечну подяку за його працю і труди покладені для українського суспільства в Рочестер, Н. Й. а зокрема для згаданого Товариства.

Рівночасно із сим Тов. „Укр. Прог. Громада" бажає йому якнайкрасших успіхів в його дальшій діяльности між нашим народом.

ЗА УРЯД:
А. Шеремета, орґанізатор; М. Андрейчук, секр. рек. 51 Корда, секр. фін.; Т. Кісіль, кас.

ДЛЯ ТИХ, ЩО ЧИТАЮТЬ ОГОЛОШЕНЯ.

За всї оголошеня (адвертайзменти), поміщені в „Свободі", редакція не відповідає. Хто замовляє щонебудь з поміщуваних оголошень, нехай звертає ся просто на адресу тої фірми, яка оголошує ся; в „Свободі" належить замовляти лише те, що „Свобода" оголошує від себе. На се треба добре уважати.

Звертаєсь увагу Вп. читачів нашої часописи, що, коли вони висилають замовленя до фірм оголошуючих ся в нашій часописи, роблять се на власне ризико і редакція за се відвічати не може.

ДРІБНІ ОГОЛОШЕНЯ.

(За оголошеня поміщені в сій рубриці платить ся по 1½ цента за кожде слово за одноразове поміщене, а за дальші поміщеня по 1 цнт. за слово за кождочасне поміщене. — Оголошень женитьби не приймаєсь.)

ПІДСОСНІВСЬКА НЕДОЛЯ.

(Воєнна співанка).

Москвофіли давно в краю
Всі свобідно жили,
Своє брудне москвофільство
Між нарід ширили.

Як настала війна в краю,
Вони панували,
За зраду народу свого
Маєтки збивали.

Як вступила дика орда
В нашу Галичину,
Кацапи її витали
Як свою родину.

В однім селї, Підсосновї,
В бобрецькім повітї,
Ціле село москвофільське —
Чисте лихолїтє.

Як увійшли в Миколаїв
Московські салдати,
То не знали Підсоснівцї,
Як їх привитати.

З радостю їх привитали,
З ними ґаздували,
Разом з ними українські
Села рабували.

Миколаївцї терпіли
Тяженькії муки;
Підсоснівцї видавали
Їх Москалям в руки.

Як зачали Австріяки
Москалів гонити,
То мусїли кацапики
Підсоснів лишити.

Тішили ся Підсоснівцї,
Що стануть панами,
А мусїли утїкати
Разом з Москалями.

Полишили рідну землю,
Хати із садами,
Самі тепер волочать ся
В Росії з торбами.

Впала кара на кацапів,
Вни се заслужили,
Най панують у Росії,
За котров тужили.

І не снили Підсоснівцї
О такій загладї,
Що лишить ся штири ґазди
У цілій громадї.

Скажіть, братя Підсоснівцї,
Чи вам тепер мило,
Що там ваше рідне село
Пусте ся лишило.

Подумайте, братя рідні
Й сестри підсоснівські,
Щоб вас колись не завели
Ті гріхи чортівські!

Як думаєте колись ще
В рідний край вернутись,
То мусите пятна з себе —
Кацапства позбутись.

О. П.
Ню Йорк, 30-го марта, 1916.

Друкарня „Свободи"

виконує

СТАРАННО, ДЕШЕВО І НА ЧАС ВСЯКІ ДРУКАРСЬКІ РОБОТИ,

як:

ТИКЕТИ, ПРОГРАМИ НА ПРЕДСТАВЛЕНЯ, БАЛІ І КОНЦЕРТИ.
НАГОЛОВКИ ДО ЛИСТІВ, КОВЕРТИ, ФОРМУЛЯРІ, КАРТИ КУПЕЦЬКІ І ВІЗИТОВІ.
КНИЖОЧКИ КОЛЕКТОРСЬКІ ДЛЯ ТОВАРИСТВ І БРАТСТВ.
СТАТУТИ, БРОШУРИ І БІЛЬШІ КНИЖКИ.

Вп. Урядники Відділів У. Н. Союза повинні звертатись зі всякими друками до друкарні „Свободи".

Замовлення і гроші посилайте до:
„SVOBODA"
83 Grand St., Jersey City, N. J.